

Fot. Tomasz Gąsior (Archiwum Muzeum Miejskiego we Wrocławiu)

PROF. DR HAB. JERZY LODOWSKI (29 marca 1934 – 1 marca 2019)

8 marca 2019 roku na Cmentarzu Grabiszyńskim we Wrocławiu pożegnaliśmy zmarłego 1 marca prof. dr. hab. Jerzego Lodowskiego, archeologa, muzealnika, krajoznawcy, a przede wszystkim bardzo sympatycznego człowieka, z którym miałem okazję wielokrotnie współpracować w ciągu 62 lat znajomości, od czasów studenckich.

Prof. dr hab. Jerzy Lodowski urodził się w Stanach (pow. Kłobuck), niewielkiej wiosce przy ówczesnej granicy polsko-niemieckiej. Tu właśnie znajdował się posterunek Straży Granicznej, gdzie jako oficer pełnił służbę jego ojciec, który wraz z wybuchem wojny dostał się do niewoli niemieckiej. Jednak po krótkim okresie został uwolniony. W roku 1943 ponownie aresztowany za kontakty z polskim zbrojnym podziemiem, został zesłany do obozu w Oświęcimiu,

gdzie przebywał do 1945 roku. W tym roku został przewieziony do obozu w Litomierzycach (Czechy), gdzie zmarł w niewyjaśnionych okolicznościach pod koniec wojny. Z początkiem okupacji represje objęły całą rodzinę Lodowskich, która przeniosła się do Gólkowic (gm. Byczyna, woj. opolskie).

Matka Jurka Lodowskiego, z zawodu nauczycielka, w czasie okupacji uczyła syna w zakresie pierwszych klas szkoły podstawowej, po wyzwoleniu kontynuował naukę w szkole w Goli (gm. Bolesławiec, pow. Wieruszów), a następnie aż do matury w szkole średniej w Krzepicach (pow. Kłobuck).

Po roku przerwy, kiedy był nauczycielem szkoły podstawowej we Wrocławiu, rozpoczął studia na Uniwersytecie Wrocławskim na kierunku archeologii, w ramach tzw. HKM (historia kultury materialnej),

które kontynuował w latach 1954-1958. Studia zakończył pracą magisterską „Cykl kultur wstęgowych w neolicie na Dolnym Śląsku”, napisaną pod opieką prof. dr. hab. Włodzimierza Hołubowicza i obronioną na Uniwersytecie Wrocławskim. W roku 1960 rozpoczął pracę w Instytucie Historii Kultury Materialnej (IHKM) Polskiej Akademii Nauk, jego wrocławskiej placówce – Zakładzie Archeologii Śląska (potem Nadodrza). W tym czasie skryształizowały się jego podstawowe zainteresowania badawcze, skupione głównie na okresie wczesnego średniowiecza.

Z pracą w IHKM (obecnie Instytucie Archeologii i Etnologii PAN) wiązała się konieczność uczestniczenia w dużych przedsięwzięciach badawczych prowadzonych przez tę instytucję, jak m.in. badania wykopaliskowe na grodziskach w Opolu, Niemczy i Wrocławiu. Była to dobra szkoła, pozwalająca na poznanie w praktyce sposobów badań szerokopłaszczyznowych na obiektach wielowarstwowych. Doświadczenia tam zdobyte można było przenosić na badania mniejszych obiektów, prowadzone już indywidualnie. Z możliwości realizacji własnych badań skorzystał Jerzy Lodowski, organizując prace wykopaliskowe zespołu osadniczego z wczesnego średniowiecza składającego się z osady i cmentarzyska w Czeladzi Wielkiej, pow. Góra i grodziska kasztelańskiego w Sądowlu, pow. Góra.

W tym też czasie ukształtowało się jego zainteresowanie grodami wczesnośredniowiecznymi, któremu pozostał wierny do ostatnich swoich dni. Podsumowaniem ważnego etapu badań nad śląskimi grodami była jego praca doktorska napisana pod kierunkiem prof. Heleny Cehak-Hołubowiczowej, obroniona w 1976 roku na Uniwersytecie Wrocławskim – „Grody Śląska środkowego na tle osadnictwa”. W studium tym zamieścił podsumowanie dotychczasowych prawie stuletnich badań grodów ze wspomnianego obszaru, a także wyniki swoich kilkunastoletnich badań, głównie weryfikacyjnych.

Całokształt problematyki okresu wczesnego średniowiecza na Dolnym Śląsku zawarł w pracy „Dolny Śląsk na początku średniowiecza. Podstawy osadnicze i gospodarcze”, którą jako rozprawę habilitacyjną przedstawił Radzie Naukowej Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN w Warszawie w 1980 roku. Stała się ona podstawą do nadania stopnia doktora habilitowanego.

W 1979 roku został mianowany na stanowisko Dyrektora Muzeum Archeologicznego (obecnie dział w Muzeach Miejskich Wrocławia) jako trzeci w polskim Wrocławiu po prof. R. Jamce i W. Sarnowskiej. W nowej roli nie zaprzestał działalności naukowej, inicjując lub konsultując i opiniując badania szeregu stanowisk wczesnośredniowiecznych, a także miast oraz zamków średniowiecznych. Ważne miejsce w jego działaniach zajmowały badania średniowiecznego Wrocławia. Z racji pełnionej funkcji w jego pracy dużą rolę w tym czasie odgrywała popularyzacja archeologii, jej osiągnięć i wyników badań, o czym świadczą liczne wystawy i publikacje Muzeum Archeologicznego, m.in. wystawy „Kultura łużycka na Śląsku” (1984), „Początki miast w Polsce południowo-zachodniej (1987), „Groby książęce z III/IV w. n.e. z Wrocławia-Zakrzowa” (1998), „Początki chrześcijaństwa na Śląsku” (1998). Pod jego kierownictwem zespół Muzeum stworzył nową wersję, uwzględniającą najnowsze odkrycia, wystawy „Śląsk starożytny” (1997).

W latach 1980-1999 był redaktorem rocznika „Silesia Antiqua”, odgrywającego dużą rolę w popularyzacji osiągnięć stale rozwijającej się archeologii śląskiej. W tym nurcie należy wspomnieć także o wykładach z muzeologii i archeologii średniowiecza dla studentów archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego.

Po przejściu na emeryturę w latach 2000-2004 pracował na Uniwersytecie Wrocławskim, gdzie w roku 2000 został przez rektora mianowany profesorem Uniwersytetu Wrocławskiego. Swoje bogate doświadczenia w dziedzinie badań wczesnego średniowiecza, głównie na terenach macierzystego Śląska, jak i rozległą wiedzę z zakresu muzeologii przekazywał liczным pokoleniom młodych adeptów archeologii.

W pamięci licznych pokoleń studentów, kolegów i przyjaciół pozostanie jako człowiek bezkonfliktowy, koleżeński, zawsze gotowy do współpracy i pomocy w badaniach i opracowaniach materiałów archeologicznych ze swojego rodzimego Śląska. Jego dorobek, kontynuowany i rozwijany przez liczne grono badaczy, w części uczniów, jest trwałym wkładem w rozwój naszej umiłowanej nauki.

Grzegorz Domański

Adres Autora:

Prof. dr hab. Grzegorz Domański

e-mail: grz.domanski@gmail.com

 <https://orcid.org/0000-0002-4231-2198>